

# DEYİMLER KONUŞUYOR

Doç. Dr. Özcan BAYRAK  
Tuğrul Gökmen ŞAHİN

Resimleyen  
Bülent POLAT



ISBN: 978-605-2132-25-8

Editör  
Esin GÜNEŞ ŞAHİN

Kapak  
Bülent POLAT

Mizanpaj  
Burhan MADEN

Redaksiyon  
Muhammet ÖZCAN



Baskı ve Cilt:  
Tarcan Matbaacılık  
İvedik Caddesi No:417/A  
Yenimahalle/Ankara  
Eposta: tarcanctp@gmail.com  
Tel: 0312 3843435  
Matbaa Sertifika No: 25744

Birinci Baskı: 2018



ASOS YAYINLARI  
e-posta: asosyayinlari@gmail.com  
web: www.asosyayinlari.com  
Tel: 0530 473 23 00  
Yayınevi Sertifika No: 34068

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz

Tüm bölümler  intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.  
Bu yayın  SOBIAD tarafından indekslenmiştir.  
Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

# DEYİMLER KONUŞUYOR

Doç. Dr. Özcan BAYRAK  
Tuğrul Gökmen ŞAHİN

Resimleyen  
Bülent POLAT





## İçindekiler

ÖN SÖZ.....	7
ADAM OLMAK.....	11
AĞZINDAN BAKLAYI ÇIKARMAK.....	17
AKLI KESMEK.....	22
ASLAN PAYI.....	28
ATEŞ PAHASI.....	31
ATI ALAN ÜSKÜDAR'I GEÇTİ.....	36
AVCUNU YALAMAK.....	41
AYIKLA PİRİNCİN TAŞINI.....	46
BAL GİBİ OLUR.....	50
BİNDİĞİ DALI KESMEK.....	55
BİR SIÇRADIN ÇEKİRGE İKİ SIÇRADIN ÇEKİRGE.....	60
BU YAŞTA BU ZEKÂ.....	68
BÜLBÜL KESİLMEK.....	73
DİMYAT'A PİRİNCE GİDERKEN EVDEKİ BULGURDAN OLMAK.....	77
DOKUZ DOĞURMAK.....	83
ESKİ ÇAMLAR BARDAK OLDU.....	88
ESKİ HAMAM ESKİ TAS.....	92
FİNCANCI KATIRLARINI ÜRKÜTMEK.....	97
GEMİSİNİ YÜRÜTMEK.....	107
GÜN DOĞMADAN NELER DOĞAR.....	111
HOŞAFIN YAĞI KESİLMEK.....	116
İFADESİNİ ALMAK.....	120
İNSAN KUŞ MİSALİ.....	124
KANBERSİZ DÜĞÜN OLUR MU?.....	128
KARAMAN'IN KOYUNU SONRA ÇIKAR OYUNU.....	134

KEL BAŞA ŞİMŞİR TARAK .....	138
KENDİN GİDECEĞİNE ÜNÜN GİTSİN.....	143
KIRK DEREDEN SU GETİRMEK.....	147
KUYRUK ACISI .....	153
MÜREKKEP YALAMAK.....	158
PABUCU DAMA ATILMAK .....	161
PÜF NOKTASI .....	165
SABRI TAŞMAK .....	170
SARI ÇİZMELİ MEHMET AĞA .....	175
SIRTI YERE GELMEMEK .....	180
SUYA GÖTÜRÜP SUSUZ GETİRMEK .....	184
TASI TARAĞI TOPLAMAK .....	188
TERECİYE TERE SATMAK.....	193
TUZLUYA MAL OLMAK .....	198
VERMEYİNCE MABUT NEYLESİN SULTAN MAHMUT .....	205
YOLUNACAK KAZ.....	212
DEYİM NEDİR? .....	216
DEYİMLER HAKKINDA BİLMEMİZ GEREKENLER .....	217
DEYİMLERİN ANLAMLARI .....	219
KAYNAKÇA .....	223

## ÖN SÖZ

"Her halk kendi ikliminin lisanını söyler."

Yahya KEMAL

Ön sözde söyleyecek çok sözü olan ancak daha son sözü söylemeye çok yolu olan birinin kitabını okuyacağınızı öncelikle belirtmek isterim. İlkokuldan itibaren eğitim hayatını tiyatro ve dramayla birleştirip sonrasında da bu alanda ilerlemek ve dilin önemini bilen bir eğitimci olmaktan ziyade, dilini seven bir bireyin dildeki anlama ve anlatma becerilerinde esas olan kültürel aktarım sürecine katkı sağlamak isteğidir bu çalışmanın çıkış noktası.

Gelişen teknolojiyle birlikte toplu iletişim araçları, özgün kültürleri tahrip ederek toplumun dil duyarlılığında maalesef ki aşınmaya yol açmaktadır. Dil, bir millete üflenen nefestir, milletin ruhudur. Bu ruhu ölümsüzleştirmek o dilin yapı taşlarını geçmişten geleceğe aktarmakla mümkündür. Bu aktarım sürecinin yapı taşlarından olan deyimler bu nedenle önem arz etmekte ve deyimlerin yeni nesle aktarımı konusunda özen gösterilmesi gerekmektedir.

Özlülük esasına dayalı az sözle çok şey anlatmanın en önemli yollarından olan deyimler sayesinde hem toplumun geçmişini, yaşam biçimini, dilin genel anlatım biçimlerini gizil yollarla dimağa yerleştirmiş oluruz hem de anlatıma kıvraklık katarak

anlaşılması zor durumların kolay ve daha etkili bir anlatıma kavuşmasını sağlayabiliriz. Deyimlerin bir dilin zenginliği olmasının dışında yazıya ve konuşmaya kıvraklık, sıcaklık, incelik ve çekicilik kattığı göz önünde bulundurulursa okullarda üstünlük kavratılmaması gerekir. Deyimlerin anlaşılması adına sadece açıklayıcı anlatımla yetinilmemesi ve çeşitli yöntemlerle günlük hayata adapte edilmesi zorunluluğu göz önüne alınmalıdır. Bu yönüyle çalışmamızın, çocukların deyimleri daha etkili ve kalıcı öğrenmesi bakımından, kıymetli meslektaşlarımıza ve değerli velilerimize yardımcı olacağı kanaatindeyiz.

Dilimizde bu denli önemli bir yere sahip olan deyimlerin geçmişle bağını koparmamak ve dilsel zenginliğimizi sekteye uğratmamak adına deyimleri öğretirken kalıcılığını da sağlamak zorundayız. Günümüzdeki teknolojik gelişmeler bilgiye ulaşma noktasında büyük kolaylık sağlarken kalıcılık ve doğru anlamlandırmaya ket vurmaktadır. Sonuç odaklı bir sistem sayesinde süreç değerlendirilememekte ve öğrenci yaşama aktaramadığı bilgileri kısa süreli bellekten öteye geçirememektedir. Bu noktada deyimler de gelişen ve sürekli değişen dünyadan nasibini almaktadır. Günlük hayatla bağlantı kurulmadığı takdirde bu soyut söz kalıplarını geleceğe aktarma görevi sadece kitaplarla sınırlı kalacak ve her değişimin gelişim olmadığı gerçeği bir kez daha karşımıza çıkacaktır.

Deyimlerin soyut ve mecaz anlam içeren anlatım unsurları olduğu düşünüldüğünde somut kavramlar gibi yaşamın ilk yıllarından itibaren öğrencilerin öğrenmesi beklenmemektedir. Kaldı ki öğrenci zihinsel yeterliliğe sahip olsa dahi geleneksel yöntemlerde olduğu gibi sadece deyimlerin kurallarından bahsetmek ve anlatıp geçmek deyimlerin kavranması adına yetersiz olacaktır.

Asıl istediğimiz, konuşma dilinde deyimlere yer vererek konuşmanın ahengiyle karşımızdakini etkilemek; yazılarımızda deyimlerden yararlanarak yazımıza kıvraklık katmak, etkisini



artırmak; okuduğumuz metinlerde gördüğümüz deyimleri zevkle okumak ve anlamak; bir konuşmayı dinlerken deyimlerin yarattığı etkiyi fark edip konuşmaya kulak kabartmaktır.

Bu noktada hem velilere hem de değerli meslektaşlarımıza yararlı olacağına inandığımız bu çalışmada deyimler aktif öğrenme yöntemleri dikkate alınarak öğrenciler tarafından sahnelenip hem süreç hem sonuç gözlenmiş ve öğrenmenin kalıcılığı noktasında başarıya ulaştığı görülmüştür. Ayrıca metinler sadece oyunlaştırılmakla kalınmayıp öğrencinin hazırbulunuşluğu her metin öncesi çizimlere yer verilerek desteklenmiştir.

Kitabımızda giriş kısmı başta değil sonda yer almaktadır. Yapılandırıcı yaklaşım doğrultusunda öğrencinin bilgiye direkt ulaşması değil bilginin yaratıcısı olması, yorumlayarak kendi öğrenmesinin sorumluluğunu alması gerekir. Bu sorumluluğu öğrenciye vermek adına ilk önce resimlendirilmiş deyimlerle öğrenci karşılaşacaktır. Deyimlerin membasını bilmek günlük hayatta kullanılacağı anlamına gelmediğinden, deyimlerin sonraki adımda tiyatrolaştırılmış - hikâyeye sadık kalınarak tiyatro tekniklerinden yararlanılıp karakter eklemeleri yapılmış - metinlerle günlük hayata aktarımı sağlanmış olacaktır. Böylelikle metinlerin okunması ya da tercihen sahnelenmesi bittiğinde öğrenci deyimlerin ne olduğunu bilecek ve özelliklerini rahatlıkla ifade edecektir. Giriş kısmında (sonda) yer alan deyimlere ait bilgiler, öğrencinin yaratım sürecinin doğruluğunu sağlaması için öğretmen veya velilere kaynaklık etmesi açısından konulmuştur.

Çalışmanın her aşamasında benden desteğini esingemeyen ve kalemini eline alarak bu çalışmanın oluşmasını sağlayan kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Özcan BAYRAK'a, fikirlerinden ve kaynaklarından yararlandığım hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Turan SİNAN'a, çalışmanın uygulanmasını ve siz değerli okur-

lara ulaşmasını sağlayan Malatya Büyükşehir Belediyesi Başkanı Sayın Ahmet ÇAKIR'a, kitabın editörlüğünü yapan ve bu çalışmada en az benim kadar emeği olan eşim Türkçe öğretmeni Esin GÜNEŞ ŞAHİN'e teşekkürlerimi sunarım.



## ADAM OLMAK

DEYİM ATA: (İç çekerek) Hey gidi gençlik, ne de güzel idin! Bizden geçti ama aman siz tırıs geçmeyin. Dandinilerle başlayan serüveninize danalar eşlik ederken bir bakmışsınız ki başınızdaki kavak yelleri esmeye başlayıvermiş. İşte tam da bu kavak yelleri hasadında, çok dik başlı ele avuca sığmaz bir delikanlıyla başlayalım. Ona ne denirse densin kendi bildiğinden şaşmayan ve bu haliyle anasının ve babasının yüreğini dağlayan bu delikanlı, adı üzerinde kanı deli akan dönemindeymiş. Gariban annesi köşeye çekilip oğlunun bu halini düzeltmek için düşünüvermiş. Sevgili dostlar annede hal böyleyken, baba hem üzülür hem de içten içe çok kızıverirmiş. Babası yine çok kızdığı bir gün...